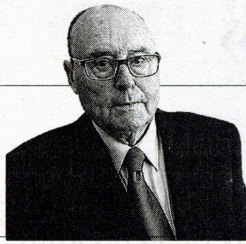

La Font Vella de Gandesa, una obra de 1577 que es vol recuperar

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Donar vida al passat. Ja s'ha netejat el llit del torrent des de la carretera de Bot protegint els murs de la residència d'avis i s'ha descobert l'antiga font construïda al segle XVI a causa de les sequeres per l'ajuntament del moment

La manca d'aigües, durant segles, ha estat un reiterada escassetat als pobles de la Terra Alta. I per consolidar l'habitabilitat d'un nucli urbà calia disposar d'abastaments. Els pobles des dels temps protohistòrics s'assentaven on hi havia una font i disposaven d'una bassa per abeurar animals. Les secades han estat habituals i s'organitzaven romeries a la Mare de Déu per demanar precipitacions. El clima mediterrani sofreix grans pluges i grans secades, i el pobles hagueren de solucionar el problema quan les fonts s'esgotaven i les basses es buidaven.

En una d'aquestes secades es va construir la Font Vella de Gandesa. Era l'any 1577 i la Universitat –així es coneixien els ajuntaments del moment– acordà canalitzar l'aigua que naixia a la Font del Blanco, a la falda de Puig Cavalier. Eren moments de collites curtes però de preus considerables. El Regne de Castella s'havia dessagnat d'homes joves; marxaren a fer fortuna al Nou Món on s'enriquien de l'or i la plata de maies i inques. Els catalans teníem el mateix rei però no podíem anar a Amèrica, per ser conquesta potestativa de Castella. Allí s'ermaven les terres per manca de mà d'obra i els latifundis van deixar de produir. Els fruits de la terra, oli i blat sobretot, augmentaren els preus. A les nostres comarques del sud de Catalunya i el Baix Aragó es valoraven molts els productes agraris i s'exportaven a Castella.

Aprofitant l'avinentsa de prosperitat econòmica i necessitat d'abastar d'aigua la població, la Universitat va recaptar els diners necessaris per construir els dos quilòmetres de mina i la font coneguda avui per la Font Vella. Per pagar les obres públiques es recaptaven els diners per l'impost conegut per «lo quarenter». Tots els pagesos de la vila aportaven la part proporcional acordada per les autoritats, segons el tant per cent dels fruits que collien. Així es finançaven les muralles i obres comunitàries

L'Ajuntament de Gandesa vol donar vida a l'indret de la Font Vella amb diverses millores. FOTO: JOAN REVILLAS

com hospitals, escoles de minyons o esglésies.

A la mina s'hi recollien les aigüeres i les corrents freàtiques canalitzades, que anaven a parar a la Font situada a l'encreuament de la carretera de la Plana i el Regall. Per la mina, d'uns 6 pams d'alçada per 4 d'amplada, té al fons una canaleta d'uns 30 centímetres quadrats de capacitat per on circulava l'aigua i acabada en arc a la part superior per passar-hi un home ajocat per netejar les impureses. Cada 80 metres té un registre per on entraven els netejadors i per reparar les sulsidees de la volta.

Les diferents obres públiques posteriors dels segles XIX i XX tallaren el curs de la mina, quedant-ne restes, sobretot al darretera mateixa de la font, on ara s'ha poblat d'oms que han crescut selvàtics gràcies a les humitats. De la font primitiva en queda el sortidor, una arcada de carreus de 2,5 metres i colgada la seva base un 1,40, aproximadament i

una plataforma per un costat i altres de magnífics carreus, adornat per un fris rodó a la part superior. Aquests carreus segurament formaven part del mausoleu romà, desaparegut de fa segles, que segons l'historiador D. Onofre Català, estava situat a uns 10 metres de la font i les pedres sobrants serviren per construir el portal de Batea.

El barranc conegut pel Regall de la Font Vella, per on passava la mina de la font, tenia una vintena de metres d'amplada. Quan l'any 1860 es va construir la carretera N-420 de Móra a Alcanyís passant per Gandesa, i muntar el pont de 9 metres de llum es va reduir i acanalar el curs de les avingudes d'aigües. Aprofitant la llera de l'antic torrent es van construir l'escorxador, davant la font. També es van edificar els rentadors públics enmig del curs d'aigües sense preveure que les riudes se l'emportarien. Del meu record tinc present que els safarejos s'han reconstruït dues vega-

des sense tenir en compte que la propera riuada se'ls tornaria a endur.

Pels anys 70 encara se'n veien les restes dels safarejos i els arcs de la construcció que posteriors riudes se l'acabaren enduen barranc avall. A l'obra de l'asfaltat del camí de Gandesa a Batea, a principis d'aquest segle, malauradament el nivell es va pujar uns 80 centímetres, rebaixant la gola del pont i colgant la meitat de l'estructura de la font per un tub de desguàs que desemboca a uns 80 metres riera avall.

L'Ajuntament, amb molt bon criteri, té com objectiu donar vida a l'indret amb diferents millores. Està en fase embrionària la necessitat de dignificar la font i l'espai que l'envolta. Actualment ja s'ha netejat el llit del torrent des de la carretera de Bot protegint els murs de la Residència d'Avis i s'ha descobert l'antiga font, netejant el bosc dels oms, situats al darrera de l'estructura de la font.